necháš po sobě – 29 *hluk* shluk, množství – 30 *jiným též bylo* jiným se dálo stejně – 31 *v něž sú se vzhlédali* v němž se zhlíželi – 36 *o Davidovi:* slavný izraelský král (asi 1013-973 př. n. l.), který se podle bible těšil zvláštní přízni boží (2 Král. 12,7) – 37 *vedlé* podle; *ať náklad svůj na tobě najíti mohú* smysl: oplácej jim věrnost královskou milostí – 38 *si nájemník všech* smysl: byl jsi ustanoven králem z vůle všech, abys je spravoval – 40 *bez pokrytství* bez pokrytectví – 41 *zdržeti* dodržeti – 42 *naplniti* splniti; *na starost* na stáří – 43 *v letních dnech* ve dnech pozdního věku – 44 *péče na žádného aby měl* aby ses nemusil míti před nikým na pozoru; *bázeň odplaty* strach před odplatou – 46 *hřivnu:* přen. vrozené schopnosti (srov. Mat. 25,14n.); *úhonku* úlovku (přen. míněny zásluhy získané pro věčnost); *kusy* vrozené schopnosti – 48 *dotčených* zmíněných, uvedených – 49 *bohu zaslúžených* které ti bůh přičte za zásluhy, bohulibých; *neminutého* nepomíjejícího – 50 *v onom věku* po smrti, na věčnosti – 52 *co by mně škodné bylo od nalezení přibytku* co by mně bránilo nalézt místo

54 *již sem se odvážil všech utrhání* již jsem dal v sázku, že budu všemi pomlouván; *sem zavřel* uzavřel, ukončil jsem – 55 *v toho jméno:* tj. Krista; srov. Jan 14,6; *pravý* pravdivý, spravedlivý

KRONIKA VELMI PĚKNÁ O JANU ŽIŽKOVI

Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi, čeledínu krále Václava, vznikla patrně na sklonku 15. století. Představuje jediný dobový literární souhrn Žižkových činů v souvislostech husitských válečných událostí a byla proto někdy považována za svérázný doplněk Starých letopisů českých, jejichž některé verze byly pro Kroniku velmi pěknou asi hlavním pramenem věcných údajů. Autorovi však zřejmě nešlo o vytvoření historického spisu. Projevil nepatrný zájem o společenskou podstatu líčených bojů a o přesnější časový sled, jeho historické údaje jsou často nesprávné, téměř přecházel sociální a náboženský zřetel husitských válek a zdůrazňoval jen jejich protiněmecký ráz: přechází i otázku u soudobých historiků tak často probíranou, jako je Žižkovo místo v rámci husitských stran. Snaha o vypravěčskou ucelenost a o to, aby byl vytvořen souvislý obraz Žižkových slavných let, v němž je kronikářský zřetel zatlačován do pozadí vyprávěním zajímavých a vzrušujících detailů, naznačuje, že autorovi šlo o beletrizující obraz vzrušené doby se Žižkou jako ústřední postavou. O stopách lidové heroizace Žižky svědčí zaznamenaná tradice o tom, že Hradečtí vždy vítězili pod svou korouhví se Žižkovou podobou. Beletrizující charakter Kroniky velmi pěkné vysvítá i z toho, že byla vydána v předbělohorském období nejméně dvakrát mezi knížkami zábavného čtení pro lid.

S podobnou beletrizací, ještě víc zkoncentrovanou na hlavní osobu vyprávění, setkáváme se potom na přelomu 15. a 16. století ve vyprávění Jiřího Heremity o životě Jana Husa a později v rozvinutější a propracovanější podobě v Historiích o bratru Janu Palečkovi, moudrém šašku Jiřího z Poděbrad. Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi stojí tedy na začátku vývojové řady, která vedla k vytvoření nejcennější památky české výpravné prózy v předbělohorském století, rozprávek o Palečkovi.

Kronika velmi pěkná o Janovi Žižkovi, čeledínu krále Vácslava, počíná se.

Když se jest psalo léta od narozenie syna božieho 1410, povstal jest tehdy mistr Jan Hus i jal se kázati a lid tuze z hřiechuov trestati. Tehdy duchovní lid velice jeho jest chválil řkúce, že duch boží z něho mluví. A když se pak jal kázati na kněžstvo, dotýkaje najvyššího papeže až do najmenšího kněze, i na jich pýchu i na lakomstvie, na svatokupečstvie i na kuběnářstvie, a aby kněží světsky nepanovali a zbožie nedržali, a také jest kázal, že má tělo božie a krev boží pod obojí zpuosobú rozdávána býti lidu obecnému, tehdy se jest kněžstvo proti němu zbúřilo a řkúce, že jest veň již ďábel vstúpil a že jest kacieř. A to se dálo v království Českém za krále Vácslava, syna ciesaře Karla, a za arcibiskupa kněze Zbyňka.

A když se jest psalo léta 1415, tehdy jest sbor kněžstva najvyššího obeslal mistra Jana Husi, aby k nim jel za glejtem do Konstancí; a on jel s mistrem Jeronýmem za glejtem krále Zigmundovým, krále uherského. A když jest do Konstancie přijel a někteří páni s ním čeští, tu jsú jej v Konstancí jali, a kněžstva zbavivše, najvyšší kněžstvo na smrt jsú ho odsoudili. A při tom odsuzování král Zigmund seděl na soudě, a jsa glajtovníkem. I kázali jsú jeho upáliti i mistra Jeronýma také, ale po roce po něm. A to se stalo za arcibiskupa kněze Konráda.

A když se jest takový skutek stal, tehdy jsú se Čechové i Moravané proto velmi zbúřili a kněžie mnozí v Praze i jinde v Čechách i v Moravě po mnohých městech jali se rozdávati těla a krve božie pod obojí zpuosobú lidu obecnému. A vzeli jsú tělo božie v monstrancí a za obyčej chodili jsú zástupové za tělem božím, chváléce boha. A když jest lid obecný přijímal pod obojí zpuosobú tělo a krev božie, tehdy jsú jim přezděli jedni „husi“, někteří „viglefi“ a jiní „kacíři“. A tehdy se potom lid duchovní i světský na dvé dělil, jedni s jednú stranú kněží a druzí s druhú. I jeli sú se haněti, až jest tomu král nemohl nic učiniti.

A když jest král odjel z Prahy na Nový hrad, tehdy kněží s božím tělem s velikým zástupem šli od sv. Štěpána mimo rathúz Nového Města. Tehdy někto lučil s rathúzu kamenem na kněze, a zástup lidu proto se jest zbúřil a řkúce: „Teď nám na božie tělo i na kněze házejí.“ I obořil se jest zástup k rathúzu a dobyli jsú ho šturmem a konšely jsú doluov smetali a zbili. Tehdy když jsú ty noviny krále došly, velikým hořem šlak jej těžký napadl, i umřel jest král Vácslav. A tehdy jsú se v Praze velmi na kněží a na mnichy i na Němce rozlítili a hnali jsú je ven, a druzí jsú sami ven utekli. Neb jsú v ta doby obecně Němci na radě byli i na úřadiech. A tak pro takovú velikú búři páni nesměli jsú krále Vácslava mrtvého zjevně skrze Prahu vézti, než tajně a skrytě vezli jsú jej na Hrad k svatému Vácslavu. A tu jest ležel několiko neděl nepochován, neb se jest byl kázal

40 na Zbraslavi pochovati v klášteře. Tehdy jsú jej páni opět tajně v noci poslali na Zbraslav, aby jej mniší pochovali, a tu jest byl pochován.

Potom jest král Zigmund Uherský, bratr krále Vácslava, přijel do Brna i obeslal pány české i moravské, Pražany i jiné k zákonu božiemu příchylné. A když jsú tam přijeli, tehdy se jest jich při tom zeptal: „Oč 45 stojíte, že se tak búříte?" Čechové a Moravané ze spolka jsú králi pověděli: „Stojíme o čtyři kusy. Najprvé, aby tělo božie a krev božie lidu obecnému rozdávána byla. Druhé, aby zjevní hříchové stavováni byli. Třetie, aby slovo božie svobodně kázáno bylo. Čtvrté, aby kněží světsky nepanovali a zbožie nedržali." Tehdy jest král řekl o tělu božím a krvi: „Toť jest 50 prvé bylo a ještěť má býti." I otázal se Pražan řka: „Když já přijedu do Čech, pustíte-li mě do Prahy?" Tehdy jsú řekli Pražané králi: „Nebudeš-li chtieti branú vjeti, ale chcemeť zed za hony položiti, aby jel jako pán." Tehdy řekl jim král: „Vyberťež všecky řetězy z ulic a neste Staroměští na hrad sv. Vácslava a Novoměští na Vyšehrad." To sú Pražané učinili.

55 Tehdy toho léta papež kříž jest vydal na Čechy, že jsú kacieři, kdež tělo a krev božie přijímají, a dal odpustky, ktož by takového Čecha zabil neb kterak kolivěk zahubil, že jest hřiechuov i muk prázden. I počali lidi bíti i rozličnú smrtí hubiti.

Tehdy povstal jeden Čech z řádu rytieřského velmi udatný, jednooký, 60 jménem Žižka, z boží milosti. I povstal zhuoru i táhl vojensky polem na ty, ktož jest nepřijímal těla božieho a krve boží pod obojí zpuosobú, tohoť jest byl nepřítel a také jeho za kacieře jměl.

I tak se jest strana proti straně zazlila. Kteráž strana přemohla, ta jest ukrutně bez milosti zamordovala neb zapálila neb rozličnú smrtí za- 65 hubila, leč koho sám buoh ráčil zachovati, ten živ zuostal. A zvláště Němci Čechy hubili a Čechové Němce. A ta jest válka stála ukrutně 14 let.

A Žižka i jiní Čechové vždy polem leželi v Čechách i v jiných zemiech, bojujíce o boží zákon. Tehdy jsú pak dobyli Sazemina Oustí a odtud jsú dobyli Hradiště i osadili jsú hrad i horu i přezděli jsú městu Tábor. A Žižka 70 jest táhl vojensky po zemi, hraduov a měst dobývaje. A časté bitvy s silnými nepřátely mieval, avšak jest nikdy pole neztratil.

A potom jest král Zigmund Uherský táhl do Čech z Uher na Vratislav. Tu jest kázal jednoho měštěnína pražského koňmi smýkati, a že se má též jiným Čechuom kacieřuom díti. Tehdy zvěděvše to Pražané, kdež byl jeden 75 řetěz prvé, tu udělali dva a zavřeli se proti němu.

A král osadil mnohým rytieřstvem Vyšehrad a hrad sv. Vácslava proti Pražanuom. A když to Žižka uslyšel, hned také osadil Vítkovu horu proti králi; a přezděli hradu tomu Žižkov.

Tehdy král uherský přitáhl jest vojensky i položil se na Zbraslavi; 80 a Žižka s Pražany obehnal hrad sv. Vácslava. A tu se jest rytieřstvo statečně bránilo, ale hlad sú veliký měli, až jsú již žito vaříce jedli. A král

zvěděv, že by již hrad hladem dáti musili, i táhl jest s velikým vojskem, aby je retoval aneb jim špíže dodal. A nětco jest Žižkova lidu porazil, ješto jsú byli z vojska z vozuov utekli; a tak jest Pražany ot hradu odbil.
85 A tehdy jest přitáhl rakúský vejvoda, míšenský markrabie i jiná mnohá kniežata s množstvím rytieřstvem králi na pomoc. I táhl jest král i položil se před Prahú, a tu jsú krále korunovali na hradě sv. Vácslava. A tu také mnoho Němcuov na rytieřstvo pasováno.

Potom jsú táhli k Žižkovu hradu, aby ho dobyli. A když jsú šturmo-
90 vali, tehdy když Žižkovi velmi těžko bylo, kněz s božím tělem pojide z Prahy a Němci jsú strachem hlavy lámali i s koňmi utiekajíc skákali doluov s huory.

Potom Němci kterého jsú Čecha se zmocněli, ač byl i jich strany, na to se neptajíc, ihned jej uhlédajíc vzeli a upálili, ač se jest proto král počal
95 búřiti i Čechové.

A jiných množstvie Čechuov tu chvíli ležalo jest u Králové Hradce. A pán z Rožmberka s jinými Němci ležal u Táboru, a tu jest před Táborem poražen, velikú hanbu i škodu vzav.

A když jest král cizozemce z země rozpustil, tehdy jest Žižka na pole
100 vytrhl i táhl po zemi, kláštery pále mnichy z země hnal, faráře, kněží, kostely páliti kázal, kteříž jsú pod jednú zpuosobú lidu obecniemu podávali.

A Pražané s jinými pány obehnali jsú Vyšehrad, a množstvie rytieřstva bylo na něm. A tu jsú se udatně bránili a hlad jsú veliký jměli, neb nemajíce co jísti koně jsú jedli. A když jest bylo ráno na Vše svaté, přitáhl
105 jest král k Vyšehradu s velikými vojsky chtě Vyšehrad retovati. Tu jest množstvie pánuov českých a moravských z strany královy zbito. A král vzem velikú škodu na dobrých lidech, poražen jsa, i táhl jest na město. Tehdy jsú Pražanuom z Vyšehradu sstúpili a oni jej obořili.

A Žižka měl dvě neděle bitvu s silnými nepřátely, s Čechy a s Němci.
110 Žižka Boru dobyl a nepřáteluom velikú škodu učiniv na poli ostal. Potom jest Žižka vpadl do kláštera Zbraslavě a jeho drábi otevřevše hrob, i vzeli jsú tělo krále Vácslava i posadili jsú jeho mezi sebú. A když Žižka kázal klášter zapáliti, drábi jsú pryč šli a krále tu nechali. Tehdy rybář jeden, Múcha jménem, ješto král laskav byl na něho, vzal tělo krále i schoval
115 jeho tajně v své vinici a choval jeho málo na tři léta.

A Žižka s Pražany dobyl Říčan. Potom táhl Žižka k Lomninám i dobyl jest Chotěšova a Kladrub a Krasíkova, a tu jest pana Bohuslava Švamberka jal.

Tehdy král uherský táhl jest na Žižku s velikú mocí. A Žižka nechav
120 svého vojska na dvú klášterú, i odjel jest. A Pražané u Nového hradu ležali a brzo dobyli. A potom válel u Votice s tábory.

A král uherský obehnal Žižkóv lid na Kladrubích. A sám tu král osobně ležal a nákladně děly dobýval. A Žižka sebravše se, i táhl jest do Plzenska,

aby lid svój na Kladrubiech retoval. A když jest byl Žižka od Kladrub
125 šest mil, tehdy jest král táhl pryč od Kladrub i táhl jest z Čech do Uher.

A Žižka jest Plzen obehnal a tu jest škodu vzal na lidech a nedobyl. I táhl jest Žižka k Chomútovu na Květnú neděli šturmem a tu jest na tři tisíce na miestě lidu zbito a zapáleno. I táhl jest odtud k Berúnu šturmem a tu jest takéž drahně zbito a zapáleno. I táhl jest tudy do Prahy. A v tu
130 dobu s hradu sv. Vácslava Pražanuom sstúpili. Pak z Prahy jest s velikú mocí k Českému Brodu táhl. A tu Němci se zavřeli. I dobyl jest města šturmem a Němci na kostel utekli. A tu pod nimi kostel zapálili. Tu Němcuov nětco pohořalo a někteří s věže sskákali. A proto zbiti cepami, kteří jsú hlav neslámali.

135 Pak jsú se jiná města poddávaly: Kouřim, Nymburk, Kolín, Hora, Čáslav, Chrudim, Litomyšl, Polička, Dvuor; Jaromiře pak dobyli šturmem, neb sú sobě ufali, obraně že jest to město velmi dobré. Tak jsú ta města i jiná k zákonu božiemu přistúpila.

Potom táhl jest Žižka a obehnal jest Rábí hrad a tu mu jest druhé oko
140 vystřeleno. I byl jest slep a ledva živ zuostal.

A Pražané hradu Mostu dobývali; Míšenský přitáhl i retoval jest Mostu a Pražany jest porazil. A pušky a praky jest pobral a množstvie lidu porazil, ale málo zjímal.

Pak po několiko neděléch korfešti vtrhli do země valně s velikú mocí
145 kniežat, hrabí, biskupuov, i Míšenský, a to velmi ukrutní. Kteréhož jsú Čecha dosáhli, každého jsú zabili neb upálili.

I přitáhli jsú před Žateč se vší mocí i leželi dosti blízko od města; v tom ležení třikrát jsú šturmovali, avšak jsú nic nedobyli. A množstvie lidu v těch šturmiech zbito. I vzeli korfešti velikú škodu a s hanbú velmi
150 plaše pryč se hnuli ode vší špíže. A množstvie jest stanuov shořalo. I táhli stěží ven z země.

Potom Žižka, zhojiv se a slep jsa na obě oči, i táhl jest do Plzenska. A tu se naň velmi silně Čechové a Němci sebrali. A tu se jest Žižka u Plané bil. A když jest mu již velmi těžko bylo, jel jest brannú rukú několiko
155 mil. A tu se nepřáteluov odbiv, na huoru velmi vysokú vojskem ujel. A tu jest s uobú stranú mnoho zbito. Tu jest pak Žižka s vojskem do Žatče utekl a odtud jest táhl na pikharty, i dobyl jest jich na ostrově u Valuov. I kázal jest je zapáliti.

Tehdy jest král uherský s velikú mocí přitáhl do Čech, maje s sebú
160 Turky, Valachy i Ráce, Uhry, Kány, Jassy, Němce i jiné rozličné cizozemce. A Žižka s vojskem přitáhl do Hory. A král zvěděv, že jest Žižka u Hory, táhl jest k Hoře, chtě jej zastihnúti. Tehdy Žižka táhl ven proti králi z Hory, i otočil se jest vozy před Horú. A tu se bili celý den. A když bylo večír, tehdy se jest král položil jedva na dostřelenie od Žižkova vojska.
165 Pak když bylo pět hodin na noc, tehdy Žižka táhl jest na královo vojsko.

A tu se jest skrze vojsko probil, neb jest odtud jinudy s vojskem nemohl, a méně než čtvrt míle jest odtáhl, až jest den byl, i kázal se jest vozy otočiti. A když se jest král k bitvě nestrojil, neb ještě více svého vojska čekal, neb jsú již blízko táhli, tehdy Žižka kázal se jest hnúti do Kolína. A odtud posla po více lidu, aby se vždy s králem uherským bil.

A král Horu maje položil se jest blízko od Hory vojskem. A z něho jsú pannám a paniem násilé dělali až do smrti. A tak jest všudy kázal páliti. A když jest lid Žižkuov přitáhl, tehdy jest táhl, chtě se s králem uherským bíti. A když jsú proti sobě ležali, tehdy král, zapáliv Horu třetí hodinu na noc, táhl jest k Brodu Německému před Žižkou. A Žižka po něm. A když bylo za Habrem, tehdy jsú vojska postíhali a bili jsú je až do Německého Brodu. A množstvie jest ztonulo s koňmi, ješto se s nimi led provaloval, a vozy všecky s velikým zbožím. A nazajtřie Žižka kázal k městu šturmovati celý den. Avšak nemohli dobyti, neb jsú se rytířsky bránili. Ale nazajtřie bez brani dobyli, všecky zbili, jedne pana Záviši Poláka a pana Rarovského a pana Mrtvici, ty tři rytieře u vězenie přijeli. A vrátil se jest Žižka s vojskem zase.

Potom jest táhl Žižka do Plzenska i dobyl jest Žlutic šturmem na Velikú noc. Odtud Kukštýna dobyl. A odtud jest táhl k Tajnu k městu; šturmovali a dobyli jsú jeho. A mnoho statečných lidí zbili u šturmu.

A v tu dobu jedno knieže přijelo jest rytieřsky, maje na čtyři tisíce koní s sebú. I byla jemu Praha poddána. A Žižka jemu říkal „synu" a knieže Žižkovi „otče".

A v té chvíli obehnali jsú Pražané Karlštejn. A knieže obehnal Opočno, a toho jsú nedobyli.

A v ty časy sú táboři s velikú mocí do Prahy přitáhli a na Novém Městě se položili. A odtud jsú outok nepřátelský do Starého Města učinili, ani na ně péče neměli. A v tom Staroměští, opatřivše se, i smetali některé z domu a jali jsú jich na několiko set a jiné jsú hanebně z města vyhnali. A když to knieže nechtělo pod obojí zpuosobú přijímati, tehdy jsú jej Pražané opustili i Žižka. I jel jest knieže zase do Litvy. Potom jest zase přijel, maje za to, že mu též přijde jako prvé, ano nic.

Potom se Pražané svadili s Žižkú. Když pak Žižka přitáhl do Kostelce nad Labí, tehdy Pražané s velikú mocí táhli jsú naň, a on vida velikú moc na se, i táhl jest před nimi, a Pražané po něm. A když bylo blízko k Malešovu, tehdy se jest Žižka zase na ně obrátil i bil se jest s nimi i porazil jest je. A pro to pobitie mnoho jest vdov a sirotkuov v Praze i jinde zděláno.

A když bylo plné čtyři léta po krále Vácslavově smrti, tehdy Pražané, vidúce, ano se jim zle děje, i želeli sú tepruv krále Vácslavovy smrti a ptali se tepruov s velikú pilností, a chtíc dobrý koláč dáti tomu, kto by jej věděl, že bychom jemu chtěli rádi dáti dobrý královský koláč, k tomu pohřeb učiniti slavný. Tehdy jeden rybář Múcha, slyše to, že chtie královi poctivý

pohřeb dáti, i pověděl jest, že jej má u vinici. I vzali jsú ho do Prahy i učinili jeho velebnosti královské slavný pohřeb královský a položili jsú jeho na
210 hradě u sv. Vácslava v hrobě s otcem jeho, s ciesařem Karlem, a tu leží.

Potom jest Žižka přitáhl s vojskem na Špitálské pole. A tu jest s Pražany smieřen. Potom jest táhl do Moravy i dobýval Přibyslavi.

A již jsú táboři Žižku dobře v nenávisti měli, najviece proto, že Žižkovi kněží řádně mše slúžili v ornátě a s pleší a v komži, božie tělo nosili v mon-
215 stranci. Protož sú Žižkovým kněžím řiekali „pláteníci" a Žižka táborským „ševci". Neb táborští kněží jediné v sukni bez pleše a druzí s bradami mši slúžili. I v tom jsú sobě rozdílni byli.

Tehdy se jest tu u Přibyslavě Žižkovi vyvrhla hlíza, i umřel jest Žižka i pochovali jsú jeho v Králové Hradci a tu leží.

220 Tehdy jsú jeho vojskám přezděli sirotci a tak jsú vždy slúli. A Hradečští kázali jsú sobě Žižku namalovati na korúhvi na bílém koni v rytířské zbroji s palcátem, v uodění, tak jako živ jsa jezdil. A když jsú se Hradečští pod tú korúhví bili, nikdy jsú boje neztratili. Tehdy jsú sobě Hradečští hauptmany zvolili, kohož se jim zdálo. Ale kněz Prokůpek najvíce jest vládl.
225 Také z táborské moci vyzdvihlo se jest vojsko veliké. A to jest vojsko slúlo polnie. Tiem jest polním vojskem vládl kněz Prokop Holý. Pak ten jest býval k bitvě na špici v tlustém kabátě. A ty dvě vojště vždy jsú polem táhly v Čechách i v Moravě i v Rakúsiech i v Uhřiech, v Durynciech, v Marcích i v Lužnicské zemi. Také jest široce táhlo vojsko do Rous, do Prus
230 a leželo jest v Prusiech a v Dansku a koně v moři brodili. Avšak jsú s velikú ctí zase přijeli. Ostatci pak mezi Brodem u Kouřima od Čechuov sú zhynuli.

Nadpis: *o čeledínu* o příslušníku čeledi, družiny (vojenské) – 2 *trestati* kárati – 3 *duchovní lid* duchovenstvo, kněžstvo – 4 *kázati na kněžstvo* kázati proti kněžstvu – 6 *na kuběnářstvie* proti nedodržování celibátu; *zbožie* statky, majetek – 8 *lidu obecnému* prostému lidu, laikům – 10 *za arcibiskupa kněze Zbyňka:* Zbyněk Zajíc z Hazmburka; (srov. zde v 1. sv. na s. 180) – 11 *sbor kněžstva najvyššího:* církevní koncil – 12 *za glejtem* pod ochranou glejtu, tj. listu zaručujícího bezpečnost; *do Konstancí* do Kostnice – 13 *s mistrem Jeronýmem:* tj. s mistrem Jeronýmem Pražským – 15 *kněžstva* kněžského svěcení – 16 *a jsa glajtovníkem* ačkoli byl vydavatelem glejtu (v. výše) – 18 *za arcibiskupa kněze Konráda:* Konrád z Vechty, od r. 1413 arcibiskup pražský – 22 *za obyčej* obyčejně, obvykle – 23 *zástupové* vojenské zástupy, šiky – 24 *„husi"* husité – 25 *„viglefi"* vikleťovci – 28 *na Nový hrad:* hrad u Kunratic, zbudovaný Václavem IV. – 29 *od sv. Štěpána:* od kostela sv. Štěpána na Rybníčku; *mimo rathúz* okolo radnice – 30 *lučil* hodil – 32 *šturmem* útokem – 33-34 *šlak jej... napadl* byl raněn mrtvicí – 36 *v ta doby* tehdy; *obecně* vesměs – 37 *nesměli jsú* neodvažovali se; *zjevně* veřejně – 38-39 *na Hrad k svatému Vácslavu* na Pražský hrad (kde je hrob knížete Václava) – 39-40 *neb se jest byl kázal... pochovati* neboť přikázal, aby ho pochovali

43-44 *k zákonu božiemu příchylné* příznivce, stoupence zákona božího, tj. stoupence opravdové víry v boha, za jaké se příslušníci strany podobojí pokládali – 46 *o čtyři kusy* o čtyři články, tj. o čtyři Pražské artikuly – 46n. *najprvé... druhé* atd. za

prvé, za druhé atd. – 47 *aby zjevní hříchové stavováni byli* aby veřejným hříchům byla učiněna přítrž – 50 *prvé* dříve – 52 *zed za hony položiti* hradby na hony daleko zbořiti – 53 *vybeřtež všecky řetězy z ulic:* městské ulice byly na noc zavírány řetězy (srov. zde na s. 190, pozn. k ř. 91) – 55 *kříž jest vydal* vyhlásil křížovou výpravu

69 *povstal* vystoupil – 63 *se jest zazlila* zatvrdila se hněvem – 66 *jest stála* trvala, byla; *14 let:* tj. 1420-1434 – 67 *vždy polem leželi* ustavičně válčili – 68 *Sazemina Oustí* Sezimova Ústí – 69 *Hradiště:* osada v místech dnešního Tábora, pův. zvaná Hradiště, potom Hradiště hory Tábor a brzy nato pouze Tábor – 71 *jest nikdy pole neztratil* nikdy nebyl poražen – 73 *jednoho měštěnína pražského:* jde o pražského měšťana Jana Krásu, který byl mučen a upálen ve Vratislavi (srov. zde v 1. sv. na s. 346) – 76 *osadil* obsadil – 78 *hradu* opevnění; míněny dva dřevěné sruby obehnané zdí a příkopem, které zde dal Žižka narychlo zbudovat – 80 *obehnal* vojensky oblehl – 83 *aby je retoval* aby jim přispěl na pomoc; *špíže* proviantu – 84 *jest odbil* odrazil (bojem) – 85 *rakúský vejvoda, míšenský markrabie:* Albrecht Rakouský a Fridrich zvaný Bojovný – 89 *šturmovali* útočili – 90 *pojide* (aorist) vyšel – 93 *ač byl i jich strany* i když byl stoupencem jejich víry (tj. podjednou) – 97 *pán z Rožmberka:* Oldřich z Rožmberka

104 *na Vše svaté:* 1. listopadu – 107 *vzem... škodu* utrpěv ztrátu; *na dobrých lidech* na šlechticích – 108 *jsú sstúpili* sestoupili, ustoupili; *obořili* pobořili – 110 *Boru:* tvrz u Horažďovic – 115 *málo* málem, bezmála – 116 *Říčan:* hradu Říčan; *k Lomninám* k Lomnici u Třeboně – 117 *Bohuslava Švamberka:* Bohuslav ze Švamberka, pán Krasíkova (zvaného též Švamberk); byl zde zajat, několik let byl vězněn na Přiběnicích, později se přiklonil k táborství – 120 *na dvú klášterú* (duál) ve dvou klášterech; míní se patrně kláštery v Chotěšově a Kladrubech – 121 *válel* válčil; *u Votice:* snad Votice u Benešova – 123 *nákladně* s velkým nákladem – 129 *drahně* mnoho – 136 *Dvuor* Dvůr Králové nad Labem – 137 *sú sobě ufali* doufali – 139 *Rábí:* hrad u Horažďovic – 140 *ledva* sotva – 141 *hradu Mostu:* hradu u města Mostu – 144 *korfešti* kurfiřti, říšská knížata s dědičným právem volit římského krále; zde jde o 2. křížovou výpravu proti Čechům; *valně s velikú mocí* houfně s velikým množstvím – 150 *pryč se hnuli* ustoupili, dali se na ústup – 154 *brannú rukú* ve zbrani, v branné pohotovosti – 156 *do Žatče* do Žatce – 157 *na pikharty:* míněna náboženská chiliastická sekta adamitů, jejíž stoupence Žižka krutě pronásledoval a stíhal; *na ostrově u Valuov:* u vsi Valu (mezi Jindř. Hradcem a Veselím) na ostrově řeky Nežárky

187 *Ráce:* pův. obyvatelé Rasie (n. Rascie), kraje v Srbsku, též označení Srbů, zvl. v Uhrách a Slavonii; *Kány, Jassy* Kumány, kmen ve vých. Uhrách a s nimi sousedící kmen Jasů (lat. Jassones), z něhož byli vybíráni lučištníci – 161 *do Hory* do Kutné Hory – 165 *pět hodin na noc* devět hodin večer – 170 *po více* pro více – 174-175 *třetí hodinu na noc* v sedm hodin večer – 176 *za Habrem:* míněny Habry (mezi Čáslaví a Havl. Brodem); *jsú postíhali* dostihli – 180 *bez brani* beze zbraně – 180-181 *Záviši Poláka a pana Rarovského a pana Mrtvici:* míněn Záviše Černý z Garbowa, vyslanec polského krále; další dva páni nejsou známi – 184 *Kukštýna:* Kukštejn (Gutštejn), hrad u Bezdružic; *k Tajnu:* míněn patrně Horšovský Týn

186 *jedno knieže:* míněn Zikmund Korybut, synovec Alexandra Vitolda, knížete litevského – 193 *ani na ně péče neměli* když se o ně nestarali (Staroměstští o Žižkovo vojsko); *opatřivše se* zabezpečivše se – 194 *z domu:* tj. z radnice – 196 *zase* zpět – 197 *že mu též přijde jako prvé, ano nic* že se mu to stejně povede jako prvně, ale ono ne – 205 *koláč* odměnu, dar; *kto by jej věděl* kdo by o něm věděl – 211 *na Špitálské pole:* oblast dnešního Karlína – 213 *dobře* hodně – 214 *s pleší* s kněžskou tonzurou,

která byla odznakem katolického kléru a kterou nosili i husitští kněží pražské strany a podle zprávy tohoto pozdního a nespolehlivého pramene snad i kněží Žižkových nových táborů (tj. Hradeckých), pozdějších sirotků (srov. zde na s. 269, pozn. k ř. 22); *v komži* v bílém plátěném kněžském rouchu; *božie tělo* posvěcenou hostii – 216 *jediné* jedině, jenom; *v sukni* v suknici, tj. v civilním oděvu; *druzí* jiní; *s bradami* s vousy – 218 *se jest vyvrhla hlíza* naskočila hlíza (vyrazil vřed, tj. morový) – 222 *v uodění* ve výstroji – 224 *hauptmany* hejtmany; *Prokůpek:* kněz Prokop Malý – 227 *na špici* v čele; *dvě vojště* (duál) dvě vojska, tj. sirotci (Hradečtí) a táborští; *polem* vojensky – 228 *v Marcích* v Markách, tj. v Marce braniborské a míšeňské – 229 *v Lužnicské zemi* v Lužici; *široce* mocně, silně; *do Rous* do Ruska (míněny patrně přímořské ruské, snad baltské země) – 230 *v Dansku* v Gdaňsku – 231 *mezi Brodem u Kouřima:* tj. u Lipan 30. května 1434

Poznámky ediční

Olomoucké povídky

Povídky dochovány v rkpe SVK v Olomouci M II 190, fol. 249a-280a (z r. 1482). Souborně vydal v přepise E. Petrů, Olomoucké povídky, Příspěvek ke studiu vývoje stč. zábavné prózy, Praha 1957, kde uvedeny starší otisky jednotlivých povídek a starší literatura. Tři povídky (č. 13, 20, 33) otištěny v našem Výboru I, Praha 1957, s. 588-590. – Z novější literatury srov. referáty: J. Hrabák, ČMM 77, 1958, 240 až 241; J. Kolár, ČLit 6, 1958, 203-206.

– Tuto se píše o jednom rytieři rozprávka

Rkp fol. 271a/b; vydání s. 70 (č. 22).

7 strdi] ſtrdij *rkp* – 10 lidi] lidij *rkp*

– Tuto se píše rozprávka velmi pěkná o jednom rytieři jménem Juliánovi

Rkp fol. 274b-275b; vydání s. 80-82 (č. 30).

6 aby *rkp*] aby se *Petrů* – 15 kdež] když, *nad* -y- *v rkpe nadeps.* -e- – 42 rádi] radij *rkp*

– Tuto se píše rozprávka velmi pěkná o jedné babě čarodějné

Rkp fol. 279b-280a; vydání s. 92-93 (č. 35).

17 chce zabiti *rkp*] chce tě zabiti *Petrů* – 18 nerodi] nerodij *rkp* – 22 svú ženu vlastní zabil *Petrů*] . wu żenu wlaſ . . . abil *rkp (porušeno)* – 27 Otejdi] oteydij *rkp*

Valter a Grizelda

Povídka se zachovala ve třech rkpech: 1. v Muz. II F 8, fol. 153a-160a (rkp psán v l. 1459-1469 – *M*); 2. v rkpe býv. křižovnické knihovny XXII A 4, nyní v pražské NK LV D 1, s. 245-269 (z r. 1472 – *A*); 3. v křižovnickém rkpe XXII A 16,